

สารบัญ

หน้า

คำนำ	I
บทคัดย่อ.....	III
บทสรุปผู้บริหาร.....	IV
สารบัญ	XIX

บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	5
1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน	6
1.4 ข้อเสนอแนะการดำเนินงาน	7
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	9
1.6 ผลสัมฤทธิ์ของงานที่คาดว่าจะได้รับ	10
1.7 รายชื่อคณะผู้วิจัย.....	10

บทที่ 2 ข้อความคิดทั่วไปว่าด้วยการมีผลผูกพันของคำตัดสิน ของศาลรัฐธรรมนูญ	12
2.1 บทบาทอำนาจหน้าที่และภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญ.....	12
2.1.1 ลักษณะทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญ.....	12
2.1.1.1 ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ	12
2.1.1.2 ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการ	13
2.1.1.3 ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่วินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องการเมือง.....	16
2.1.2 ลักษณะอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	18
2.1.3 ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะผู้มีบทบาทหลักในการคุ้มครอง หลักความเป็นกฎหมายสูงสุด ของรัฐธรรมนูญ และหลักการพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย	19

2.2 คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	20
2.2.1 ลักษณะทั่วไปของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	20
2.2.1.1 องค์คณะในการพิจารณาและตัดสินคดีจะต้องมี ตุลาการครบองค์คณะ	21
2.2.1.2 ในการทำคำตัดสินของศาลจะต้องเกิดจาก การพิจารณาโดยเปิดเผย	21
2.2.1.3 ประเด็นแห่งคดีที่ศาลจะต้องผูกพันในการตัดสินคดี	22
2.2.1.4 ตุลาการที่ไม่ได้เป็นองค์คณะในการพิจารณาคดี จะทำคำตัดสินคดีไม่ได้	23
2.2.1.5 ตุลาการที่เป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีจะปฏิเสธ ไม่ทำคำตัดสินคดีนั้นไม่ได้	24
2.2.1.6 การทำคำตัดสินของศาล	24
2.2.2 ประเภทของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	26
2.2.2.1 คำตัดสินบนพื้นฐานของกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติ (Sach- und Prozessentscheidungen)	26
2.2.2.2 คำตัดสินระหว่างการพิจารณาคดีและคำตัดสิน ในประเด็นหลักแห่งคดี (Zwischen- und Endentscheidungen)	29
2.2.3 องค์ประกอบของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	33
2.2.3.1 ส่วนที่เป็นรูปแบบภายนอกของคำตัดสิน	33
2.2.3.2 ส่วนที่เป็นเนื้อหาของคำตัดสิน (Entscheidungsformel)	34
2.2.3.3 ส่วนที่เป็นการให้เหตุผลทางกฎหมาย (die Rechtsgrunde)	34

23 ผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	37
23.1 ข้อพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับการมีผลของคำตัดสิน (Entscheidungswirkungen).....	37
23.1.1 การยกเลิกหรือลบล้างไม่ได้ของคำตัดสิน (Unwiderufflichkeit der Entscheidung).....	38
23.1.2 สภาพบังคับในทางรูปแบบ (formelle Rechtskraft)	38
23.1.3 สภาพบังคับในทางเนื้อหา (materielle Rechtskraft)...	40
23.1.4 สภาพบังคับเป็นกฎหมาย (Gesetzeskraft).....	41
23.2 ข้อพิจารณาทั่วไปของการมีผลผูกพัน (Bindungswirkung).....	43
23.2.1 วัตถุแห่งความผูกพันและผู้ที่ถูกผูกพัน (Bindungsgegenstand und Bindungsadressat).....	44
23.2.2 ความหมายของ “เหตุผลที่เป็นสาระสำคัญ” (die Bedeutung der “tragenden Gründe”) ของคำตัดสินของศาล.....	46
23.2.3 ผลในทางกฎหมายของความผูกพัน (Rechtsfolgen der Bindungswirkung).....	48
23.2.4 การไม่ผูกพันตนเองของศาลรัฐธรรมนูญ (Fehlende Bindung des BVerfG).....	49
23.3 การมีผลผูกพันของคำตัดสินตามประเภทคดีรัฐธรรมนูญ.....	49
23.3.1 คดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย (Normenkontrolle).....	49
23.3.2 คดีเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องอำนาจหน้าที่ ตามรัฐธรรมนูญ	50
23.3.3 คดีเกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Verfassungsbeschwerde)	50
23.3.4 คดีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง (Parteiverbot).....	50

2.4 เปรียบเทียบคำพิพากษาของศาลอื่น ๆ กับตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	52
2.4.1 ศาลยุติธรรม.....	52
2.4.2 ศาลปกครอง.....	53
2.4.3 บทสังเคราะห์สรุป	54
บทที่ 3 ผลผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ	56
3.1 ผลผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	56
3.1.1 บทบาทอำนาจหน้าที่และภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญ.....	57
3.1.1.1 ลักษณะทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญ.....	57
3.1.1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	59
3.1.1.3 ศาลรัฐธรรมนูญกับบทบาทในการคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักการพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย.....	62
3.1.2 คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	64
3.1.2.1 ลักษณะทั่วไปของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	65
3.1.2.2 ประเภทของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	75
3.1.2.3 องค์ประกอบของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	79
3.1.3 ผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	81
3.1.3.1 สภาพบังคับทางกฎหมายของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ (Rechtskraft).....	82
3.1.3.2 ข้อพิจารณาทั่วไปของการมีผลผูกพัน (Bindungswirkung)	86
3.1.3.3 การมีผลผูกพันของคำตัดสินตามประเภทคดีรัฐธรรมนูญ	93
3.2 ผลผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐออสเตรีย.....	103
3.2.1 บทบาทอำนาจหน้าที่และภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญ.....	103

3.2.1.1	ลักษณะทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญ.....	104
3.2.1.2	อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	107
3.2.1.3	ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะผู้มีบทบาทหลัก ในการคุ้มครอง หลักความเป็นกฎหมายสูงสุด ของรัฐธรรมนูญและหลักการพื้นฐาน ของรัฐเสรีประชาธิปไตย	114
3.2.2	คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	117
3.2.2.1	ลักษณะทั่วไปของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	117
3.2.2.2	ประเภทของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	121
3.2.2.3	องค์ประกอบของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	122
3.2.3	ผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	122
3.2.3.1	ข้อพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับการมีผลของคำตัดสิน.....	122
3.2.3.2	ข้อพิจารณาทั่วไปของการมีผลผูกพัน (Bindungswirkung)	123
3.2.3.3	การมีผลผูกพันของคำตัดสินตามประเภท คดีรัฐธรรมนูญ	132
3.3	ผลผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรเบลเยียม	136
3.3.1	บทบาทอำนาจหน้าที่และการกิจของศาลรัฐธรรมนูญ.....	136
3.3.1.1	ลักษณะทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญ.....	136
3.3.1.2	อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	137
3.3.2	คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	140
3.3.2.1	ลักษณะทั่วไปของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	141
3.3.2.2	ประเภทของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	142
3.3.2.3	องค์ประกอบของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	146
3.3.3	ผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	149
3.3.3.1	การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ	150

3.3.3.2 คำตัดสินของศาลในประเด็น “ปัญหาที่ต้อง วินิจฉัยก่อน” (une question préjudicielle).....	152
3.4 ผลผูกพันคำตัดสินของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	153
3.4.1 บทบาทอำนาจหน้าที่และภารกิจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Le Conseil Constitutionnel)	155
3.4.1.1 ลักษณะทั่วไปของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	155
3.4.1.2 อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	163
3.4.2 คำตัดสินของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	173
3.4.2.1 ลักษณะทั่วไปของคำตัดสินของคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญ	174
3.4.2.2 ประเภทของคำตัดสินของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	175
3.4.2.3 องค์ประกอบของคำตัดสินของคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญ.....	178
3.4.3 ผลผูกพันของคำตัดสินของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	180
3.4.3.1 ข้อพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับการมีผลบังคับ ของคำตัดสินของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	180
3.4.3.2 ข้อพิจารณาทั่วไปของการมีผลผูกพันของคำตัดสิน ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	181
3.4.3.3 ปัญหาบางประการในเรื่องผลผูกพันของคำตัดสิน ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	183
บทที่ 4 ผลผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย	188
4.1 บทบาทอำนาจหน้าที่และภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญ.....	189
4.1.1 ลักษณะทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญ.....	189
4.1.1.1 ข้อพิจารณาทั่วไป.....	190
4.1.1.2 ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการ	190
4.1.1.3 ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ....	193

4.1.1.4	ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นผู้ตีความและ ให้ความหมายสุดท้ายของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ.....	194
4.1.1.5	ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นผู้คุมการดำเนิน กระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ	196
4.1.2	อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	197
4.1.2.1	การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของร่างกฎหมายและกฎหมาย.....	198
4.1.2.2	การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่ และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือองค์กรอิสระ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (2))	205
4.1.2.3	การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน	205
4.1.2.4	การพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ระบอบการปกครอง และความมั่นคงแห่งรัฐ.....	208
4.1.2.5	การวินิจฉัยหนังสือสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบ จากรัฐสภาหรือไม่ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 178)	210
4.1.2.6	การพิจารณาวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	211
4.1.2.7	การพิจารณาวินิจฉัยกรณีอื่นที่กฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นกำหนดให้อยู่ในอำนาจ ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	214
4.1.3	ศาลรัฐธรรมนูญกับบทบาทในการคุ้มครองหลักความเป็น กฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและหลักการพื้นฐานของ รัฐเสรีประชาธิปไตย	220
4.2	คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	230
4.2.1	ลักษณะทั่วไปของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	233
4.2.1.1	หลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับคำตัดสินของ ศาลรัฐธรรมนูญ	234

4.2.1.2 กระบวนการในการทำคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	236
4.2.2 ประเภทของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	247
4.2.2.1 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ.....	247
4.2.2.2 คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ.....	249
4.2.3 องค์ประกอบของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	250
4.3 ผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	251
4.3.1 ข้อพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับการมีผลของคำตัดสิน	252
4.3.2 ข้อพิจารณาทั่วไปของการมีผลผูกพัน	254
4.3.3 การมีผลผูกพันของคำตัดสินตามประเภทคดีรัฐธรรมนูญ.....	257
4.3.3.1 คดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	259
4.3.3.2 คดีเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องอำนาจหน้าที่ ตามรัฐธรรมนูญ	261
4.3.3.3 คดีเกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ	261
4.3.3.4 คดีเกี่ยวกับกรรณิการปกครอง	261
บทที่ 5 บทวิเคราะห์	263
5.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญไทย กับศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ	263
5.1.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทอำนาจหน้าที่และภารกิจ ของศาลรัฐธรรมนูญไทยกับศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ.....	263
5.1.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะ ประเภท และองค์ประกอบ ของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญไทยกับศาลรัฐธรรมนูญ ต่างประเทศ.....	267
5.1.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลผูกพันของคำตัดสินของ ศาลรัฐธรรมนูญไทยกับศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ	275
5.2 วิเคราะห์เจตนารมณ์และความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่กำหนดเกี่ยวกับ ผลผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	282

5.2.1	วิเคราะห์เจตนารมณ์และความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวกับผลผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	282
5.2.1.1	การวางหลักทั่วไปเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	283
5.2.1.2	กรณีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกรณีที่มีวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ...	289
5.2.2	วิเคราะห์เจตนารมณ์และความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ที่เกี่ยวกับผลผูกพันและคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	292
5.2.2.1	การประกาศในราชกิจจานุเบกษา.....	292
5.2.2.2	การแก้ไขเพิ่มเติมข้อผิดพลาดและผิดหลงเล็กน้อย.....	294
5.3	วิเคราะห์รูปแบบของคำตัดสิน (คำวินิจฉัย/คำสั่ง) ที่จะมีผลผูกพัน.....	295
5.4	วิเคราะห์ขอบเขตของความผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	310
5.4.1	ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติที่กำหนดผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	310
5.4.2	ปัญหาจากการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดรายละเอียดหรือเนื้อหาที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องเขียนลงไปในคำตัดสินคดีรัฐธรรมนูญแต่ละประเภท	315
5.4.3	ปัญหาการกำหนดโครงสร้างของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทย	318
5.4.4	ปัญหาการกำหนดประเภทคดีรัฐธรรมนูญและการกำหนดผลผูกพันของคำวินิจฉัย	323
5.4.5	ปัญหาการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไทยในการวินิจฉัยเพื่อกำหนดหน้าที่ให้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติ	324

5.5 วิเคราะห์ประเภทของความมีผลผูกพันของคำตัดสินของ	
ศาลรัฐธรรมนูญ.....	329
5.5.1 สภาพบังคับในทางรูปแบบ (formelle Rechtskraft)	329
5.5.2 สภาพบังคับในทางเนื้อหา (materielle Rechtskraft)	333
5.5.3 สภาพบังคับเป็นกฎหมาย (Gesetzeskraft)	339
5.6 วิเคราะห์องค์การที่มีผลผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ.....	341
5.6.1 การมีผลผูกพันเป็นการทั่วไป	341
5.6.2 การมีผลผูกพันองค์กรนิติบัญญัติ	342
5.6.3 การมีผลผูกพันองค์กรตุลาการ.....	344
5.6.4 การมีผลผูกพันองค์กรอื่น.....	346
5.7 วิเคราะห์ผลผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญตามลักษณะ	
และประเภทของคดี	348
5.7.1 คดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	348
5.7.2 คดีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ	351
5.7.3 คดีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ	352
5.7.4 คดีเกี่ยวกับการเมือง.....	354
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	357
6.1 บทสรุป	357
6.1.1 ประเทศไทย	357
6.1.1.1 ลักษณะทั่วไป.....	357
6.1.1.2 ประเภทของผลผูกพันคำตัดสินของคณะตุลาการ	
รัฐธรรมนูญ	358
6.1.1.3 บุคคลที่ถูกผูกพัน	359
6.1.2 ประเทศเยอรมนี.....	359
6.1.2.1 สิ่งที่ถูกผูกพันหรือวัตถุแห่งความผูกพัน	360
6.1.2.2 ส่วนของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลผูกพัน	360

6.1.2.3 ระดับของความผูกพันของคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ ในคดีแต่ละประเภท.....	361
6.1.3 ประเทศออสเตรีย.....	362
6.1.3.1 ลักษณะทั่วไปของผลผูกพันของคำตัดสิน.....	362
6.1.3.2 ขอบเขตของผลผูกพันของคำตัดสิน	364
6.1.4 ประเทศเบลเยียม	367
6.1.4.1 ลักษณะทั่วไปของผลผูกพันของคำตัดสิน ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	367
6.1.4.2 ขอบเขตของผลผูกพันของคำตัดสิน.....	368
6.1.4.3 องค์การที่ถูกผูกพันคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ	368
6.1.5 ประเทศฝรั่งเศส.....	369
6.1.5.1 ลักษณะทั่วไป.....	370
6.1.5.2 ประเภทของผลผูกพันคำตัดสินของคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญ.....	370
6.2 ข้อเสนอแนะ	372
บรรณานุกรม	382
เอกสารภาษาไทย.....	382
เอกสารภาษาต่างประเทศ.....	
ประเทศเยอรมัน.....	385
ประเทศออสเตรีย.....	386
ประเทศเบลเยียม	388
ประเทศฝรั่งเศส	389